

ציפורי בר בחצר הבית

סיכום ספירת 2019

ספירת ציפורי הבר בחצר הבית הוא מיזם של מדע אזרחי, כלי המשלב מדע ומחקר עם העלאת מודעות וחינוך לשמירת טבע.

איך הכל התחיל?

ספירת הציפורים הראשונה החלה בארצות הברית, בחג המולד של שנת 1900 (!). האורניתולוג, ד"ר פרנק צ'פמן, יזם את הספירה על מנת להחליף את המנהג של ציד בחג המולד, במסגרתו ניצודו אז, עשרות עד מאות עופות מדי שנה. בשנה הראשונה השתתפו בספירה 27 חובבי ציפורים ב-25 אתרים שונים בצפון אמריקה ונספרו כ-90 מינים שונים. מאז, ספירת חג המולד (Christmas Bird Count - CBC) הפכה למסורת – כיום אלפי מתנדבים סופרים בכל רחבי אמריקה בין 14 בדצמבר ל-5 בינואר. מאות שנים של איסוף נתונים הניבו מאגר נתונים עשיר שמאפשר לחובבים ולחוקרים ללמוד על מגמות ארוכות טווח ושינויים בתפוצת ציפורים בצפון אמריקה. הנתונים שנאספו סייעו להבין את השפעת התחממות האקלים וכניסת מינים פולשים על מיני הציפורים ובית גידולם. [למידע נוסף על ספירת חג המולד.](#)

ומה בישראל? קיצור תולדות הספירה:

- 2006 – ספירת הציפורים הראשונה בישראל! ביוזמתם של שלומית ליפשיץ ודורון להב מהמרכז לטיפול ציפורי הבר בחצר ובגינה. 116 טפסי דיווח הגיעו בדואר, בפקס ובמייל.
- 2014 – ספירת הציפורים מגיעה לתקשורת ושיא חדש של דיווחים – 902 טפסים.
- 2015 – מרכז הצפרות של החברה להגנת הטבע הופך שותף! גובש פרוטוקול פשוט ונוח (עומדים עשר דקות במקום אחד – מדווחים על כל הציפורים בטווח של 100 מטר), הדיווחים במחשב באתר הצפרות הישראלי.
- 2017 - נבנה טופס דיווח אינטרנטי ייעודי ולראשונה הדיווח אפשרי גם בטלפון! עשרות מוסדות חינוך וחובבים חדשים מצטרפים לספירה ולמרות קיצור מספר ימי הספירה, ממוצע הדיווחים ליום עולה ומתקבלים 1710 טפסי דיווח.
- 2019 – ישראל מצטרפת ל eBird העולמית וסופרת ציפורים יחד עם עשרות אלפים מהעולם כולו! eBird היא מערכת איסוף מידע של ארגון ניטור וחקר הציפורים המוביל בעולם - מעבדת האורניתולוגיה של אוניברסיטת קורנל.

ספירת הציפורים 2019 במספרים

כמה ציפורים? בשנת 2019 דווחו 82 מינים שונים ובסך הכל 57,336 ציפורים.

כמה דיווחים? בספירת הציפורים השנתית של 2019, הגיעו אלינו 1,662 טפסי דיווח מהאפליקציה של eBird או בדיווח במחשב לאתר ולפורטל הצפרות. הספירה נערכה בין התאריכים 21.1-2.2/2019 ונכללו גם כ-170 טפסים של דיווחים שהקדימו מעט או הגיעו באיחור של 3 ימים.

השנה הייתה עלייה ברוכה בפרסומים אודות ספירת הציפורים בתקשורת - בעיתונות הכתובה, ברדיו ובטלוויזיה ולמרות זאת, לצערנו, חלה ירידה במספר הדיווחים שהגיעו אלינו בהשוואה לשנים קודמות (ב-2018 הגיעו 1,736 טפסים). ייתכן שמשתתפים רבים צופים בציפורים וסופרים אותן, אך שוכחים לדווח, או שהמערב ל eBird יצר קשיים בהורדת האפליקציה, בהרשמה או בדיווח. הירידה במספר הדיווחים מצערת, משום שככל שמתקבלים יותר דיווחים מהימנות הנתונים עולה. [באתר ספירת הציפורים](#) יש הנחיות וסרטונים לשימוש ב eBird וניתן להפנות שאלות גם [במייל](#).

מי דיווח? ב 2019 השתתפו בספירה 605 משתתפים שונים. גם נתון זה נמוך בהשוואה לשנים קודמות (740 משתתפים שונים ב 2017, 870 משתתפים שונים ב 2018). להערכתנו השתתפו השנה כ 150 מוסדות חינוך מהם 90 בתי ספר וכ- 60 גני ילדים, וזאת על פי מספר הפונים להם נשלחו תעודות השתתפות. קרוב לוודאי שמוסדות נוספים השתתפו אך אין לנו מידע אודותם.

יישר כוח לכל המדווחים! גם אם דיווחתם פעם אחת תרמתם תרומה חשובה. תודה מיוחדת נשלחת למדווחים המתמידים ששלחו מספר רב של תצפיות והם: אלה וולפסון (27 דיווחים!), אמציה תבואה וגפן וינרב (20 דיווחים). תצפיות חוזרות הן מבורכות. עם זאת, רצוי לא לדווח ממקום אחד מספר תצפיות רצופות בזמן – אלא להתרחק כ- 500 מ' למקום חדש או לדווח מאותו מקום אך במועדים שונים.

ומה בשנה הבאה?

ספירת הציפורים תתבצע בחודש ינואר, **16-26.1.2020** ואנו מזמינים את כולם לצאת לחצר ולגינה, לספור יחד איתנו ולדווח ב- eBird את תוצאות הספירה.

אגב, לא צריך לחכות עד השנה הבאה. אפשר לצאת לטבע ולדווח ב- eBird על מיני הציפורים שרואים בכל יום בשנה. הנתונים שמגיעים למרכז הצפרות של החברה להגנת הטבע משמשים את האקולוגים בהכנת דוחות רגישות של שטחים פתוחים לפני פיתוח, דוחות תסקיר השפעה על הסביבה, למשל לפני הקמת טורבינות רוח, מעקב אחר נדידה והופעת מינים נדירים ועוד.

eBird

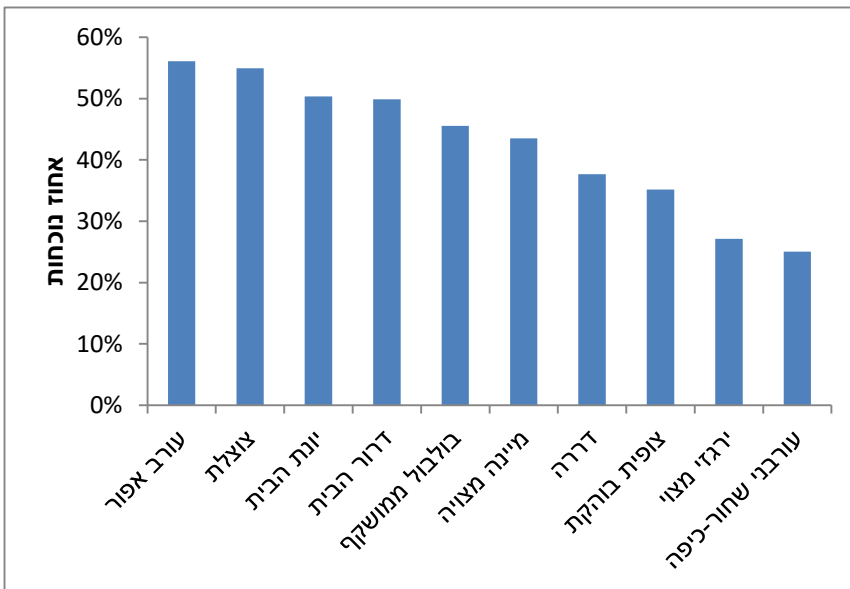
גרים ביישובי רמות מנשה, אזור מעלה אדומים, באר שבע, להבים או מיתר בדרום? אם כן, בודאי ראייתם שהבזים האדומים כבר הגיעו ותכף מתחילים בקינון. גם השנה נשמח לעזרת הציבור בדיווחים אודות הקינון – כל המידע כאן:

<https://www.teva.org.il/bazadom>

תוצאות ספירת הציפורים

כל הנתונים מוצגים גם [במפה אינטראקטיבית](#) המאפשרת לחפש תוצאות לפי יישובים או לפי מינים. במפה ניתן לראות גם תוצאות משנים קודמות. הנתונים הגולמיים של הדיווחים משנת 2016 ואילך, נמצאים בקבצי אקסל [באתר האינטרנט של ספירת הציפורים](#). וכל המעוניין מוזמן לעשות בהם שימוש.

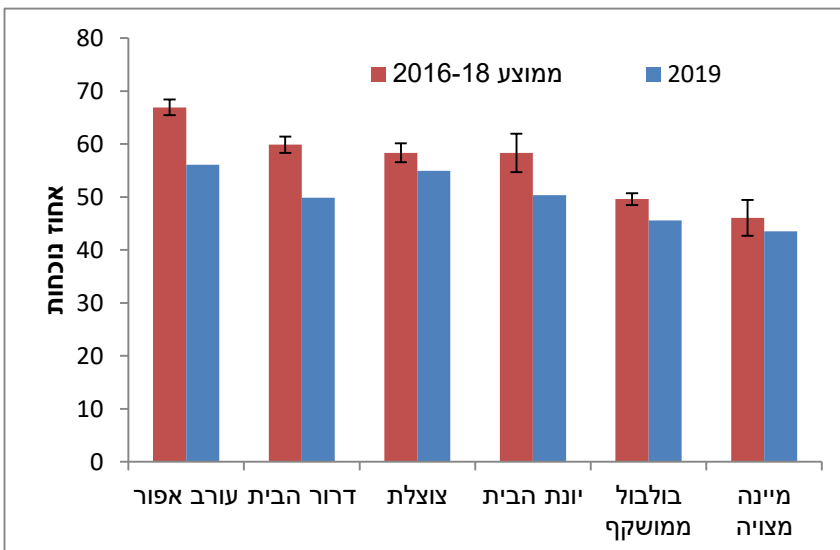
מי המינים הנצפים ביותר?

איור 1 עשרת המינים הנפוצים בשנת 2019

כבכל שנה אנו מחשבים את שכיחות המינים הנצפים ומשווים את התוצאות לשנים הקודמות. להלן עשרת המינים הנפוצים ביותר בשנת 2019 (איור 1). מינים אלו היו השכיחים ביותר, אף כי בסדר מעט שונה, גם בשנים האחרונות.

גם אם אין שינויים - זו תוצאה! יציבות במערכת היא תוצאה טובה. להפך, אנו חוששים משינויים של היעלמות מינים מסוימים או התפשטות של מינים פולשים פחות רצויים כמו הדררה, המיינה והתוכי הנזירי.

איור 2 השוואת אחוזי נוכחות 2019 וממוצע שנים קודמות

בהשוואה לשנים קודמות - יותר או פחות ציפורים?

בהשוואה של אחוז הנוכחות השנה לעומת השנים הקודמות (איור 2), ניתן לראות שחלה ירידה של כ-5-10 אחוזים בנוכחות המינים. להערכתנו, ירידה זו נובעת משינוי שיטת הדיווח והמעבר ל-eBird ולא בשל ירידה בנוכחות הציפורים.

בהשוואה בתוך ישראל – דומה או שונה?

חמשת המינים הנפוצים ביותר (העורב האפור, הצוצלת, יונת הבית, דרור הבית והבולבול הממושקף) נפוצים בכלל המחוזות, גם אם בשכיחות מעט שונה. יש מעט הבדלים נוספים בין המחוזות השונים – כך למשל, המיינה נפוצה בעיקר במרכז (שכיחות מעל 50%) ופחות נפוצה במחוזות האחרים (שכיחות של כ-30%) משום שהחלה התפשטותה ממרכז הארץ.

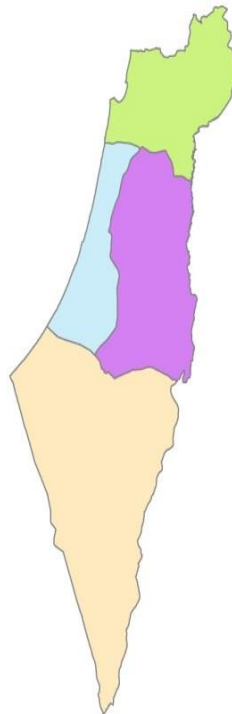

איור 3 עורב הודי. צילום נועם וייס

העורבים נפוצים יותר בצפון, בירושלים ובמרכז הארץ בהשוואה לדרום, ייתכן ובשל מיעוט התצפיות מהדרום. מעניין לראות שבדרום נפוץ גם העורב ההודי. העורב ההודי הוא מין פולש שנצפה לראשונה בשנת 1976 והוא נפוץ בעיר אילת וסביבתה. הערכות שונות קובעות כי גודל האוכלוסייה נע בין כמה מאות לאלפים בודדים. כמרבית המינים הפולשים, העורב ההודי משפיע בצורה ניכרת על הסביבה בה הוא התבסס. הוא תוקף ומגרש בהצלחה מיני דורסים וציפורים אחרות מהטריטוריה הנרחבת שלו, טורף וחומס קנים של מיני ציפורים אחרות.

מרכז - 864 דיווחים	
56%	עורב אפור
53%	מיינה מצויה
51%	צוצלת
46%	יונת הבית
46%	דרור הבית
45%	דררה
41%	בולבול ממושקף
32%	צופית בוהקת
23%	נחליאלי לבן
23%	ירגזי מצוי

דרום - 91 דיווחים	
70%	יונת הבית
60%	צוצלת
59%	דרור הבית
54%	נחליאלי לבן
43%	עורב אפור
33%	בולבול ממושקף
29%	מיינה מצויה
29%	צופית בוהקת
27%	פשוש
24%	עורב הודי

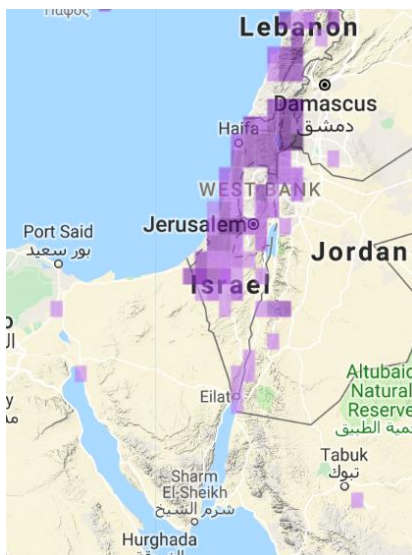

צפון - 447 דיווחים	
59%	צוצלת
59%	עורב אפור
57%	יונת הבית
50%	דרור הבית
49%	בולבול ממושקף
37%	צופית בוהקת
33%	ירגזי מצוי
31%	מיינה מצויה
29%	דררה
29%	שחרור

ירושלים - 260 דיווחים	
60%	בולבול ממושקף
60%	דרור הבית
58%	צוצלת
57%	עורב אפור
46%	יונת הבית
46%	צופית בוהקת
45%	שחרור
38%	ירגזי מצוי
38%	עורבני שחור-כיפה
37%	מיינה מצויה

איור 4 חוחית צילום איתן קאופמן

האם החוחיות נעלמות?

משתתפים אחדים פנו אלינו לשאול לאן נעלמו מיני הציפורים הזכורות ומוכרות להם מילדותם. אכן, הארץ שלנו משתנה ומתפתחת, שטחים טבעיים הופכים לבנויים – לשטחי מגורים, תעשייה ותשתיות. בתי הגידול, מקורות המזון, אתרי לינה והתקבצות נפגעים ונעלמים – כך לגבי מקווי מים ובתי גידול לחים, לגבי שטחי בתה עשבונים, אזורי כורכר וחולות ובתי גידול נוספים. לא רק היעלמות הטבע היא בעיה אלא גם שינויי האקלים, הופעת המינים הפולשים הדוחקים את המינים המקומיים, התפרצות של מינים מקומיים כעורב ויונה ועוד משפיעים על תפוצת המינים.

החוחית (European Goldfinch), כשמה, ניזונה מזרעים שהיא שולפת במקורה, ממיני צמחים ממשפחת המורכבים וביניהם קוצים כמו חוח ודרדר. לא רק שהשטחים הפתוחים בהם נמצאים מיני הצמחים שהיא חובבת הולכים ופוחתים, אלא שהיא גם מהווה מטרה לצייד לא חוקי של מגדלי החוחיות שמוכרים אותן כציפור כלוב או רוצים להכילא בין חוחיות לקנריות (מין שמוצאו באיים הקנריים) על מנת לקבל מין כלאיים יקר ומבוקש, שלו שירה ומראה נאים במיוחד.

אך האם היא נעלמת? נתוני ספירת הציפורים מציגים מיעוט תצפיות בחוחיות (34 תצפיות ב-2019) – אולם לא ניתן להסיק מכך על היעלמות המין. החוחיות נפוצות יותר באיזורי שטחים פתוחים של בתה ופחות במשכנות אדם ובספר האדום לא מצינת החוחית כמין הקרוב לסיכון. אחד היתרונות של eBird היא היכולת להציג נתונים שנאספו לאורך השנים – [במפת התצפיות של החוחיות](#) נראים ריבועים בצבעים שונים המעידים על שכיחות הדיווח על החוחיות. אם תראו חוחיות – דווחו ב eBird וכך נגדיל את המידע שלנו על נוכחות החוחיות בישראל.

הזמנה לספירת הפרפרים הראשונה של ישראל

לספירת הציפורים של ישראל נולד "אח" – לראשונה, משיקה אגודת חובבי הפרפרים, יחד עם החברה להגנת הטבע, רמת הנדיב והמוזיאון לטבע ע"ש שטריינהרדט את ספירת הפרפרים הגדולה.

מתי? הספירה תתקיים בין ה-21 באפריל ועד 4 במאי 2019.

היכן? ניתן לספור בכל שטח פתוח, בו נראים פרפרים מעופפים.

איך סופרים? עומדים בנקודה מסוימת ומסתכלים סביב במשך 15 דקות. רושמים את כל מיני הפרפרים שרואים וכמה מכל מין. אין לספור יותר מפעם אחת את אותו פרפר.

איך מדווחים? אפשר לדווח ישירות בטופס ייעודי המתאים לטלפון הנייד, או לרשום את נתוני התצפית ולדווח אחר כך, גם באתר.

כל המידע על ספירת הפרפרים באתר [אגודת חובבי הפרפרים](#) או באתר החברה להגנת הטבע:

<https://www.teva.org.il/butterfliescount>